

Na pobudo Zveze bibliotekarskih društev Slovenije je bila 9. junija 1987 v okviru Terminološke komisije Sekcije za terminološke slovarje, ki deluje pri Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, ustanovljena posebna Bibliotekarska podkomisija (prvotno: Bibliotekarska terminološka sekcija), ki jo sestavljajo: dr. Branko Berčič (FF), Ivan Kanič (CEK), Tomaž Kobe (NUK), Zvonka Leder-Mancini (ZRC SAZU), Jože Munda (ZRC SAZU), mag. Mirko Popovič (NUK), mag. Bernard Rajh (UKM), Stane Suhadolnik (ZRC SAZU) in Maks Veselko (PA). Naloga delovne skupine je, da s sistematičnim terminološkim izpisovanjem slovenske bibliotekarske strokovne literature in z izborom gesel iz tujih večjezičnih bibliotekarskih terminoloških slovarjev zbere in strokovno obdela gradivo za slovenski bibliotekarski terminološki slovar.

Na ponovno izražene želje, ki izhajajo iz aktualnih potreb knjižničarske delovne prakse, pa se je delovna skupina odločila, da bo obravnavala tudi najnujnejša tekoča bibliotekarska terminološka vprašanja in skušala vnaprej (pred dokončno izdelavo terminološkega slovarja) oblikovati predloge posameznih terminoloških priporočil. Takšni primeri bodo po dogovoru z uredništvom občasno objavljeni v Knjižnici. Bibliotekarska terminološka delovna skupina bo z veseljem pozdravila vsak predlog ali obliko sodelovanja slovenskih knjižničarjev, da bi delo za slovensko bibliotekarsko terminologijo potekalo kar najbolj uspešno.

CIP - KATALOGIZACIJA V KNJIGI V SLOVENSKIH PUBLIKACIJAH (terminološko vprašanje); Ivan Kanič, Ljubljana

Prispevek predstavlja historiat izpostavljene bibliografske informacije, ki spremlja publikacijo že ob izidu, njeno poimenovanje v nekaterih tujih jezikih in razvoj oblike CIP - katalogizacija v knjigi v slovenskem in drugih jugoslovanskih jezikih. Argumentira terminološko neustreznost tega poimenovanja in predlaga izraz CIP - Osnovni podatki o publikaciji.

0. Uvod

CIP je mednarodno uveljavljeni akronim za angleški izraz catalog(u)ing-in-publication, to je bibliografski opis publikacije v njej ali na njej, ki ga dopolnjujejo še drugi podatki, pod katerimi naj bi bila informacija o publikaciji dostopna v katalogih.

Zamisel o uvajanju tovrstne informacije se je pojavila že sredi preteklega stoletja, prvi (dokaj neuspešni) poskusi so se uresničili v ZDA šele sto let kasneje. V Sloveniji je takšna oblika informacije o publikacijah za uporabnike in knjižnice dokaj nova - Narodna in univerzitetna knjižnica jo je začela uvajati konec leta 1986. Od takrat se na hrbtu naslovne strani publikacij pojavlja napis CIP - katalogizacija v knjigi, za katerega menimo, da vsebinsko in jezikovno ni najustreznejši. V nadaljevanju bomo to trditev utemeljili in predlagali terminološko ustrežnejšo obliko.

1. Cataloguing-in-Publication (CIP)

Obsežnejši historiat o izpostavljeni bibliografski informaciji v vsaki publikaciji je takle: "CIP je začela pripravljati Kongresna knjižnica leta 1971, britanski program, ki je ameriškemu zelo podoben, pa je v celoti zaživel leta 1977. Končni cilj tega programa je priprava bibliografskih podatkov o novih knjigah še pred njihovim izidom, v veliki meri pa sloni na prostovoljnem sodelovanju založnikov. Zapisi nastajajo na podlagi informacij, ki jih le-ti pošiljajo Kongresni knjižnici oziroma Bibliografski službi Britanske knjižnice na standardnih obrazcih. V Veliki Britaniji se pojavi U.K. MARC C.I.P. zapis v tiskani verziji BNB in na BLAISE-LINE, po izidu knjige pa ga popravijo in dopolnijo (Copyright Receipt Office). Zapis je natisnjen tudi v sami knjigi, običajno na hrbtni strani naslovnega lista." (Harrod's Librarian's Glossary, 1987).

Cataloguing in Source - "Katalogizacija knjig pred njihovim izidom. Delo sloni na podatkih s korekturnih izvodov, ki jih centraliziranemu katalogizacijskemu centru priskrbijo založniki. Kataložni podatki so nato natisnjeni v knjigi, katero opisujejo." (Harrod's Librarian's Glossary, 1987).

2.0. Izraz CIP v Jugoslaviji

Prva priporočila za izdelavo "kataložnega zapisa v publikaciji" je predlagala Komisija za katalogizacijo Hrvatskega bibliotekarskega društva leta 1984, dokončno pa srejala leta 1985. V besedilu (Preporuke..., 1985) se pojavljajo izrazi

kataložni zapis za tiskanje u publikaciji

kataložni zapis tiskan u publikaciji

kataložni zapis u publikaciji

kataložni zapis u publikaciji CIP

kataložni zapis CIP,

medtem ko je v zborniku referatov 25. Skupščine HBD (Zadar, 1985) dosledno uporabljan

kataložni zapis u publikaciji (Blaževič et al., 1985)

Februarja 1986 je Komisija za katalogizacijo SDBJ predlagala priporočilo, ki naj bi veljalo za vso Jugoslavijo. V zapisniku je ob kratki naveden izraz

katalogizacija u publikaciji (CIP)

V priporočilu je tudi zahteva, da mora biti "**zapis CIP**" v knjigi grafično poudarjen, natisnjen na hrbtni strani naslovnega lista dila (Preporuke ..., 1985) se pojavljajo izrazi in "... popračen legendom **Katalogizacija u publikaciji (CIP)** na jeziku kataložnog centra." (ZBDJ, Komisija za katalogizacijo, 1986).

Osnovne smernice, veljavne za vso Jugoslavijo, so bile sprejete na 11. skupščini SDBJ leta 1986 na Ohridu. V zaključkih najdemo namesto enega naslednje izraze:

katalogizacija u publikaciji (CIP)

kataložni zapis u publikaciji (CIP)

kataložna jedinica u publikaciji

Tej tematiki je bilo posvečeno tudi 16. posvetovanje bibliotekarnih delavcev Srbije in Makedonije v Vranju leta 1987. Naslov posvetovanja je bil

Katalogizacija u publikaciji (CIP)

21.3.1986 je Komisija za katalogizacijo pri ZBDS sprejela sklep:

"CIP mora biti ločen od ostalih podatkov, na hrbtni strani naslovnega lista, v okviru ali med dvema vodoravnima črtama. Obvezno mora vsebovati na vrhu podatek: Katalogizacija v knjigi - CIP, naziv ustanove, ki je izdelala CIP in pod tem UDK vrstilce, kakor je praksa pri CKST." (Zapisnik sestanka komisije za katalogizacijo pri ZBDS, 1986).

Istega leta se je CIP začel pojavljati v slovenskih publikacijah (monografijah), od takrat ga pripravljata NUK in UKM.

Predsedstvo Skupnosti jugoslovanskih nacionalnih bibliotek je na 8. seji maja 1988 sprejelo dokument z naslovom

Sadržina kataložkog opisa u publikaciji

3.0. Izraz CIP v drugih jezikih

CIP ima tudi v drugih jezikih, predvsem v angleščini, veliko število soznačnic. Značilno zanje je, da se različice pojavljajo v slovarjih in strokovnih besedilih, CIP sam pa ima ob akronimu vedno eno samo standardizirano obliko.

3.1. V slovarjih in leksikonih

se pojavljajo naslednje oblike:

v angleščini navajamo ponekod britansko in ameriško obliko

catalog(u)ing-in-publication

catalog(u)ing in source

self-cataloguing

pre-natal cataloguing

v francoščini

catalogage à la source

v nemščini

Vorauskatalogisierung

Kurztitelaufnahme

Titelaufnahme vor dem Erscheinen

v španščini

catalogación en la fuente

3.2. Razlaga akronima v sami publikaciji

CIP sam vsebuje v drugih jezikih naslednje oblike:

v angleščini

British Library Cataloguing in Publication Data

Library of Congress Cataloging(-)in(-)Publication Data

National Library of Australia

Cataloguing in Publication data

v nemščini

CIP- Kurztitelaufnahme der Deutschen Bibliothek

v srbohrvaščini

Katalogizacija u publikaciji - CIP (Zagreb)

Katalogizacija na izvoru (Zagreb)

Katalogizacija u publikaciji (CIP) (Beograd)

CIP - Katalogizacija na izvoru (Beograd - JBI)

v makedonščini

CIP - Katalogizacija vo publikacija

CIP - Katalogizacija vo publikacijata

v francoščini

zapis v knjigi (nestandardni bibliografski opis) se pojavlja redko in brez posebne oznake.

v portugalsščini

Ficha catalogafica (Brazilija)

v holandsščini

zasledimo le akronim CIP in naziv knjižnice

v ruščini

se bibliografski opis publikacije pojavlja brez posebne oznake.

Nekateri priročniki (Recommended standards for Cataloguing in Publication, 1986) navajajo tudi oblike, ki jih v praksi nismo zasledili:

v francoščini

Données internationales de catalogage avant publication (CIP) (Kanada)

v portugalsščini

Dados de Catalogação na Publicação (CIP) (Brazilija)

4.0. Ustreznost slovenskega izraza katalogizacija v knjigi

Oznaka **katalogizacija v knjigi** se je v treh letih, kolikor se CIP v slovenskih publikacijah pojavlja, med založniki, knjižni čnimi delavci in laično javnostjo močno utrdila in ustalila tudi v vsakdanji rabi. Ugotavljamo pa, da je izraz katalogizacija v knjigi kljub udomačenosti vsebinsko in pomensko neustrezen.

4.1. Pojem katalogizacija

a) Strokovni izraz **katalogizacija** označuje **dejanje, aktivnost** oziroma **postopek**, v katerem nastane kataložni zapis. Soznačnica je glagolnik katalogiziranje. Podatek v publikaciji (CIP) je samo rezultat tega postopka, zato ga ne bi smeli enačiti s postopkom samim. Pomensko pravilno bi smeli rezultat katalogiziranja poimenovati **kataložni zapis, kataložni opis, bibliografski zapis, bibliografski opis, kataložni podatki, bibliografski podatki, skrajšani bibliografski opis ... itd.**, vendar vsebinsko tudi ti izrazi niso povsem ustrezni. Pri obravnavanem postopku ne gre za tradicionalni kataložni opis, niti skrajšani bibliografski opis, pač pa ima CIP svoja povsem specifična pravila in tem ustrezen format.

Izraz **kataložni zapis** ne ustreza tudi zato, ker za CIP zajeti podatki pogosto niso popolnoma točni in zanesljivi. Poizkusni projekt v ZDA (1958) je na primer pokazal, da je 48% zapisov CIP vsebovalo podatke, ki niso odražali dejanskega stanja publikacije, čeprav je šlo v večini primerov za manj pomembne podatke. Tudi analiza iz leta 1981 (W. Leung) kaže, da 33-42% (odvisno od strogosti postavljenih kriterijev za primerjavo) zapisov CIP odstopa od končne oblike (in vsebine) kataložnega zapisa.

Zapis CIP (za razliko od kataložnega) popisuje publikacijo pred njenim izidom, običajno zadnji korekturni odtis, ali pa nastane celo na podlagi "ogleda" naslovnice in kazala ali tudi kolofona. V nekaterih zahodnih deželah uporabijo za pripravo zapisa CIP tudi podatke, ki jih založnik ali tiskar pošlje na posebnem obrazcu. Zelo ilustrativen je primer publikacij, ki imajo dva različna zapisa CIP (ameriškega LC in britanskega BL), kataložni listek pa se nato razlikuje od obeh.

- b) CIP prinaša poleg bibliografskih podatkov tudi vsebinske oznake (UDK, gesla ali oboje), ki so rezultat **klasifikacije** in ne **katalogizacije**. Katalogizacija - priprava bibliografskega opisa za katalog - je torej tudi s te plati neustrezen izraz, saj je preozek in ne označuje vseh postopkov, ki so zajeti v obdelavi podatkov za CIP.

4.2. Katalogizacija v knjigi

Tudi določilo "v knjigi" ni najustreznejše:

- a) CIP se v originalni obliki ne omejuje samo na knjige, temveč uporablja najširši pojem **publikacija**, ki je zato gotovo primernejši.
- b) Določilo močno poudarja lokacijo, da je torej nekaj **v knjigi**, kar ne drži vedno, saj je lahko tudi **na** disketi, **na** kaseti itd., ne pove pa bistvenega, da gre za podatke **o tej isti knjigi** oziroma publikaciji. Manjka torej pomensko bistvena prvina.

5.0. CIP v slovenščini

Pri iskanju slovenskega ekvivalenta za **Cataloguing-in- Publication (Data)** moramo upoštevati predvsem dve zahtevi:

1. Izraz mora poimenovati pojav vsebinsko in pomensko natančno in ustrezno, bistvo sporočila pa mora biti vsakomur jasno in razumljivo.

2. Slovenskega poimenovanja ni treba po sili izpeljevati iz originalne oblike ali celo neustreznega prevoda v katerem od jugoslovanskih jezikov.

5.1. Predlog ustrežnejšega poimenovanja

CIP prinaša osnovne bibliografske in vsebinske podatke o publikaciji, v kateri je natisnjen. Temu pomenu do neke mere ustreza izraz **kataložni opis publikacije**, čeprav je **kataložni** pomensko nekoliko preozek (glej 4.1.b).

Temeljni podatki o publikaciji ali **Osnovni podatki o publikaciji** sta ustrežnejša termina, ki merita na vse zvrsti knjižničnega gradiva (tj. **publikacije**), istočasno pa tudi ne omejujeta preozko vrste opisa. Kataložni opis CIP v resnici ni niti **popoln** niti **skrajšan** opis, ampak svojevrstna oblika zapisa, ki jo dopolnjuje UDK ali druge predmetne oznake.

Res je, da prinaša podatke o publikaciji tudi **kolofon**, vendar se le-ta od zapisa CIP precej razlikuje in običajno vsebuje več kot samo osnovne podatke (npr. naklado, tiskarno, "Za založbo (odgovoren) ...", datum natisa, sofinancerje itd.)

Komisiji za katalogizacijo pri ZBDS zato predlagamo, da sedanji izraz preimenuje v:
CIP - Osnovni podatki o publikaciji

Pri oblikovanju zapisa v publikaciji naj upošteva tudi naslednji zahtevi:

- poimenovanje zapisa

CIP - Osnovni podatki o publikaciji

naj bo grafično poudarjeno, tj. drugačno od sobesedila;

- ime katalogizacijskega centra naj bo v naslednji vrsti, oboje pa naj ločuje od vsebine zapisa CIP vodoravna črta ali prazna vrstica.

6. Uporabljena literatura

Blažević, Dorica & Aleksandra Horvat & Irina Pažameta: Kataložni zapis u publikaciji (CIP) - dosadašnja iskustva i mogućnosti budućeg razvoja. - Zagreb, <1985 ? >

Clason, W.E.: Elsevier's dictionary of library science, information, and documentation. - Amsterdam, 1976

Dimec, Zlata: CIP - Pregled razvoja in primerjava organizacijskih in strokovnih pristopov v ZDA, Kanadi, ZRN in Jugoslaviji (Sloveniji). - Ljubljana, 1989 Seminarska naloga, Filozofska fakulteta, Ljubljana.

Harrod's librarians' glossary of terms used in librarianship, documentation and the book crafts and reference book. - Aldershot, 1987

Katalogizacija u publikaciji (CIP): materijali sa XVI susreta bibliotečkih radnika SR Srbije i SR Makedonije, Vranje 4.-5. jun 1987

Leung, W.: MARC CIP records and MARC LC records : an evaluative study of their discrepancies. V: Cataloguing & Classification Quarterly, vol. 4(1983) 2, str. 27-39

Preporuke za izradu kataložnih zapisa tiskanih u publikaciji (CIP). - Zagreb, 1985

Recommended standards for Cataloguing-in-Publication. - London, 1986

Terminology of documentation. - Paris, 1976

ZDBRJ. Komisija za katalogizaciju: Zapisnik sa sastanka, 17.02.1986

ZDBRJ. 11. skupština, 26.4.1986

ZBDS. Komisija za katalogizaciju: Zapisnik sestanka, 21.3.1986

ZJNB. 8. sednica; 12. maj 1988: Sadržina kataložskog opisa u publikaciji

Po razpravah 21., 22. in 23. seje Bibliotekarske podkomisije pri Inštitutu za slovenski jezik SAZU in Terminološke komisije ZBDS pripravil Ivan Kanič.

GESLOVNIK - GESELNIK

Samostalnika, ki ju ekvivalentno uporabljamo za poimenovanje seznama oz. kataloga gesel, sta z dvema različnima obraziloma izpeljani iz namestniške besede gêslo.

Besedotvorna analiza kaže, da redkejše obrazilo -ovnik označuje človeka, ki je z nečim v zvezi (bukovnik, cerkovnik, čarovnik; izjema peskovnik). Samostalniška pripona -ik, oz. -nik pa kaže na mesto, prostor ali kraj, kjer nekaj je (cenik, imenik, ribnik, jajčnik, travnik).

V našem primeru je besedotvorna podstava gêsel - (izpeljan pridevnik gêselski!); če ji dodamo obrazilo -nik, dobimo izpeljanko gêselnik (kraj, kjer se nahajajo gesla). Nepotrebno obrazilo -ovnik kaže na to, da je bila za besedotvorni postopek vzeta (namesto podstave) kar beseda gêslo v celoti.

V knjižničarskih poimenovanjih se pojavljata v zadnjem času kar obe obliki, vendar bi bolj priporočali novejšo, krajšo in očitno pravilnejšo izpeljanko gêselnik.